ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 94 (5): 327
ББК Т3 (53) 6

Войцех Влодаркевич

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НАПАДУ СРСР НА ПОЛЬЩУ В 1939 РОЦІ

Міжнародні відносини кінця 1930-х років характеризувалися нестабільністю, виявом чого став пакт Ріббентропа-Молотова про розподіл сфер впливу в Центрально-Східній Європі. Радянське керівництво протягом міжвоєнного періоду створювало образ зовнішнього ворога та нарощувало військовий потенціал. Напад Німеччини на Польщу викликав також агресію СРСР, замасковану під приводом захисту українського населення. Аналізуються оборонні плани Польщі та військові дії в Східній Галичині і, зокрема, на так званому "румунському плацдармі".

Ключові слова: *Польща, міжнародні відносини, Східна Галичина, військова політика, міжнародний конфлікт, агресія.*

Військові дії на території II Речі Посполитої в 1939 р. дочекалися багатьох наукових і популярних публікацій та споминів. Однак незначна кількість збережених архівних документів та існуючі до 1989 р. у Польщі позанаукові обмеження внеможливлювали протягом багатьох років проведення ретельного й вичерпного аналізу ходу вересневої кампанії на східних рубежах Польщі, зокрема в Східній Галичині.

Використання збережених польських, німецьких та радянських джерел, особливо їх порівняння та критичний аналіз, віднедавна вможливлюють відтворення фактичного початку, ходу та наслідків військових дій на південно-східних окраїнах II Речі Посполитої.

Керівництво Радянського Союзу не погодилося з поразкою 1920 р. та умовами Ризького договору й систематично підживлювало міф про загрозу з боку інших держав, зокрема з боку Польщі. Завдяки спрямуванню величезних фінансових засобів на розвиток важкої промисловості, особливо військової, Червона Армія отримала в 1930–1937 рр. понад 20000 літаків, 21000 танків і 35000 гармат. У кінці 30-х років розпочато процес модернізації і збільшення військової авіації та бронетанкової техніки [27, с.28; 44, с.206–207].

На початку 1939 р. суходільні війська нараховували 1485000 солдатів, а повітряні війська – 202395, разом 1688187 солдатів. Процес реорганізації та модернізації Червоної Армії, згідно з дослідженнями Чеслава Гжеляка, у першу чергу торкнувся двох особливих військових округів, які межували з Польщею: Білоруський і Київський. Літом 1938 р. розпочато розширення їхніх частин, розбудову інституцій та штабів і створення нових частин. У Білоруському Особливому Військовому Окрузі (БОВО) створено дві армійські групи, а в Київському Особливому Військовому Окрузі (КОВО) – чотири: Житомирську, Вінницьку, Одеську й Кавалерійську. Незважаючи на завершення чехо-словацької кризи, армійські групи (пізніші армії) надалі зміцнювалися та готувалися до ведення наступальних дій [27, с.78–79].

Політичне і військове керівництво Радянського Союзу старанно аналізувало хід військових дій на польсько-німецькому фронті, щоб вибрати найкорисніший момент для завдання власного удару по Другій Речі Посполитій. Це було вирішено ще в серпні 1939 р. під час підписання міністрами закордонних справ обох держав Ріббентропом і Молотовим таємних протоколів до німецько-радянського договору про ненапад від 23 серпня 1939 р. В історіографії домінує погляд, що повний зміст домовленості був відомий політичному керівництву США й західних держав, однак уважалося, що власті II Речі Посполитої не були про це поінформовані, а польська сторона самостійно не здобула цієї дуже важливої інформації.

Офіцер польської розвідки майор Рафал Л.Протассовицький, який працював у Мінську, у своєму донесенні в жовтні 1939 р. написав, що зміг отримати повну інформацію про зміст таємної домовленості між Німеччиною і СРСР, підписаної разом із договором про ненапад, негайно, ще в серпні 1939 р., надіслав рапорт такого змісту до II (розвідувального) Відділу польського Головного Штабу [37, с.84–85]. Керівник політично-господарчого відділу в Окремому Відділі "Росія" польської військової розвід-

© В.Влодаркевич

ки майор Владислав Слонімський у своєму донесенні згадував про два рапорти агента під псевдонімом "Кобальт", отриманих у березні 1939 р., про тенденції в Політбюро ВКП(б) до встановлення безпосереднього порозуміння Радянського Союзу з Німеччиною. Донесення польського посла в Москві Вацлава Ґжибовського, військового аташе підполковника Константи Заборовського та з травня 1939 р. – полковника Стефана Бжещинського не підтвердили цих тенденцій. На зламі квітня і травня 1939 р. майор Слонімський доповідав про загрозу чергового поділу Польщі керівникові Окремого Відділу "Росія" підполковникові Ольгердові Ґедройцю. Однак, на думку Ґедройця, не вистачало матеріалів, які б свідчили про готовність обох сусідів до співпраці, що загрожувала б незалежності Польщі [12, k.61–71; 20, k.545–546].

Аналіз рішень найвищих польських військових властей від 23 серпня до 17 вересня 1939 р. дає підстави зробити висновок, що цей сигнал був визнаний невірогідним і був злегковажений [42, с.195–214; 43, с.115–136]. Додамо, що вже в ході війни, незважаючи на грізні повідомлення з території Радянського Союзу [1; 2; 3], польське військове керівництво не змінило своєї оцінки політики цієї держави щодо Польщі.

Однак надії керівництва польської держави ґрунтувалися на неправильних підставах. У дійсності Генеральний Штаб Червоної Армії приготував операційний план зайняття східних і центральних земель Речі Посполитої до Піси, Нарви, Вісли та Сяну. Передбачалося його виконання силами Білоруського Фронту під командуванням командарма II рангу Михайла Ковальова та Українського Фронту під командуванням командарма I рангу С.К.Тимошенка. Офіцери штабу Київського Особливого Військового округу утворили керівництво Українського Фронту, а офіцери зі штабів корпусів склали основу командування його чотирьох армій.

До складу Фронту ввійшли: 5, 6 і 12 Армії, 15 стрілецький (окремий) корпус та ряд окремих тактичних з'єднань і відділів. Тил Фронту становила 13 Армія, розміщена над кордоном із Румунією [41, с.102–104]. На лівому фланзі Українського Фронту готувала удар 12 Армія (Південна Група Військ), у центрі – 6 Армія (Східна Група Військ), а на правому фланзі – 5 Армія (Північна Група Військ). Завдання Українського Фронту визначала вміщена нижче таємна спеціального значення директива №16634 народного комісара оборони маршала К.Ворошилова до Військової Ради Київського Особливого Військового Округу в справі початку військових дій проти Речі Посполитої Польщі від 14 вересня 1939 року [28, с.220–222].

"Наказую:

До кінця дня (16) вересня приховано сконцентруватися і бути в готовності до рішучого наступу з метою розгрому блискавичним ударом військ ворога, що знаходяться перед нами: Кам'янець-Подільська Група – командуючий групою командарм II рангу тов. Тюленєв; у складі 72 і 99 стрілецьких дивізій, 16, 9, 32 і 34 кавалерійських дивізій, 25 танкового корпусу, 26 і 23 танкових бригад, 283 і 274 корпусних артилерійських полків – у районі Гусятин, Кам'янець-Подільський, Ярмолинці.

Завдання - завдати сильний блискавичний удар по польських військах, надійно забезпечити свій лівий фланг і відрізати польські війська від кордону з Румунією; рішуче і швидко наступати в напрямку: Чортків, Станіслав і до кінця дня (17) вересня вийти на ріку Стрий; до кінця (18) вересня опанувати район Станіслава, маючи на меті наступні дії в напрямку: Стрий, Дрогобич.

а) Волочиська Група – командуючий групою: командуючий Вінницькою армійською групою комкор тов. Голіков – у складі: 3, 5 і 14 кавалерійських дивізій, 96 і 97 стрілецьких дивізій, 24 і 38 танкових бригад, 269 корпусного артилерійського полку; у районі Волочиськ, Сломна, Чорний Острів.

б) Завдання – завдати сильного блискавичного удару польським військам і швидко наступати на м. Теребовля, м. Львів; до кінця дня (17) вересня вийти в район Озерна; до дня (18) вересня опанувати райони Буськ, Перемишляни, Бібрка, маючи на меті захопити м. Львів.

в) Шепетівська Група – командуючий групою: командуючий Житомирською армійською групою комдив тов. Совєтніков; у складі: 44, 45 і 81 стрілецьких дивізій, 36 танкової бригади, 236 і 233 корпусних артилерійських полків; у районі Новоград-Волинський, Славута, Шепетівка.

г) Завдання – наступати в напрямку на Рівне, Луцьк і до кінця дня (17) вересня захопити райони Рівне та Дубно; до кінця дня (18) вересня захопити район Луцька, маючи на меті можливість наступу на Володимир-Волинський.

д) Для забезпечення правого флангу сконцентрувати в районі Олевськ, Городниця,

Білокоровичі 15 стрілецький корпус у складі 60 і 87 стрілецьких дивізій і вести активні дії в напрямку на Сарни.

1. Дії Груп повинні бути швидкі й рішучі, тому вони не повинні вв'язуватися у фронтові бої за укріплені позиції ворога, а залишаючи їх, обходити фланги й виходити на тили, продовжуючи виконання поставленого завдання.

2. Лінія розмежування з військами Білоруського Особливого Військового Округу: устя р. Словечна, Дубровиця, Влодава, Коцьк і далі вздовж р. Вепш аж до її устя, усе виключно для Київського Особливого Військового Округу.

3. Глибина наших дій встановлена: правий берег р. Вісла аж до устя р. Вепш до устя Сяну, правим берегом р. Сян від устя до витоку, далі новим кордоном Угорщини (колишній кордон Чехо-Словаччини й Польщі), весь кордон із Румунією. Наші війська рішуче не повинні переходити цього кордону".

Аналіз наведеної цілком директиви №16634 дозволяє зробити висновок, що найсильнішим військовим з'єднанням Українського Фронту була розміщена на лівому фланзі 12 Армія (Південна Група Військ). 12 Армія була створена на базі Одеської Армійської Групи, а після численних змін 13 вересня отримала остаточну організаційну форму. У момент переходу через Збруч 17 вересня 1939 р. складалася з 4 кавалерійського корпусу (кк) (32 і 34 кавалерійські дивізії (кд)), 5 кк (9 кд і 16 кд), 25 танкового корпусу (тк), 13 стрілецького корпусу (72 і 99 стрілецька дивізії (сд)), 23 танкової бригади (тб) [32, с.74], 26 тб, 17 окремого моторизованого інженерного батальйону, 2 окремого понтонного батальйону та 25 і 28 полків винищувальної авіації (літаки І-15 і І-16) [26, с.212].

Найсильнішим операційно-тактичним з'єднанням 12 Армії був 25 тк, до якого входили 1 кулеметна бригада і дві танкові бригади (4 і 5 тб). Він складався з 415 легких танків і 72 бронемашин [14]. З огляду на значну вогневу силу та здатність до швидких кидків (танкові, моторизовані і кавалерійські формування) 12 Армія мала відіграти найважливішу роль в агресії СРСР на південно-східні райони Польщі, зокрема на Прикарпаття. 12 Армія отримала розпорядження про наступ у напрямку Чорткова й Станіслава із завданням відрізати польським верховним державним властям тактичним з'єднанням та відділам Польського Війська шляхів відступу до румунського кордону. До кінця першого дня агресії війська 12 Армії мали здобути позиції на західному березі р. Стрипа від м. Тидинка через Бучач, Соколів до Коломиї, а наступного дня оволодіти Галичем і Станіславом.

Найбільшу загрозу для польської сторони становив наступ 13 стрілецького корпусу 12 Армії, розміщеного на лівому фланзі. Виконуючи завдання, він мав форсувати Збруч і Серет та оволодіти його західним берегом від м. Анілівка через Дзвиняч до Жежави, пізніше захопити переправи через Дністер на відрізку від Нижнева до Грушки та оволодіти Коломиєю. У загальному операційно-тактичні з'єднання 12 Армії повинні були виконати бойові завдання на відстані 80 км углиб польської території, а на лівому фланзі – 110 км (від Збруча до Коломиї). Прикриття з повітря мали забезпечити два полки винищувальної авіації [35, с.222–223; 25, с.172–173; 4, k.7–8].

У сфері дій 12 Армії від Збруча до Сяну польська сторона не мала в розпорядженні сил, які могли б ставити опір новому агресорові, щоб вищі державні і військові власті могли опрацювати політичні і військові рішення стосовно реакції на удар із боку Радянського Союзу. У переддень радянської агресії польський військовий потенціал у південно-східній частині країни складався з гарнізону Львова та 10 моторизованої кавалерійської бригади полковника Станіслава Мачка й групи "Жовква" [39, с.85] на північ від Львова, а на румунськім плацдармі між ріками Дністер і Стрий відновлювалася Армія "Карпати". Маршал Е.Ридз-Сміглий планував дочекатися на цьому плацдармі союзницького наступу на Заході, на який продовжував розраховувати. До Армії "Карпати" входили: група "Дністер" (бриг. ген. Максиміліан Мілян-Камський) у складі 3000 вояків та група "Стрий" бриг. ген. Стефана Дембінського – 7965 вояків. На плацдармі розміщувалася більшість польської військової авіації, яка не могла однак результативно діяти внаслідок нестачі палива, бомб і амуніції [17, k.5; 16, k.28–29; 22, с.388–390]. Державний кордон Польщі з Радянським Союзом охоронявся полком Корпусу охорони пограниччя "Чортків" підполковника Марцелі Котарби [33, с.13].

Напад СРСР на Польщу розпочався о 5.00 московського часу 17 вересня 1939 р. 12 Армія, після зламання героїчного, але короткотривалого опору частин Корпусу охорони пограниччя, значно просунулася вглиб польської те-

риторії. 4 кк до 20.00 досягнув лінії р. Стрипа від Соколова до Сапової, 25 тк перейшов Серет і здобув Чортків. 5 кавалерійський корпус досягнув Стрипи від села Трибухівці до Дуліб, 13 стрілецький корпус досяг Дністра від м. Жмброди до Жежави, а його 23 танкова бригада, перейшовши вбрід Дністер, зайняла Городенку [36, с.197–198; 31, с.359].

Перший день військових дій Червоної Армії на польському фронті виявив також численні недоліки у вишколенні командирів і штабів, прогалини в забезпеченні. Найсильніший корпус 12 Армії – 25 тк не виконав поставленого завдання, тому командуючий 12 Армією о 10.00 особисто прибув у його штаб і наказав спрямувати батальйон танків для оволодіння Бучачем та по батальйону моторизованої піхоти до Галича й Більшівців. Причиною труднощів була погана організація командування у 25 тк запізнення з приготуванням переправ через Збруч. Не функціонував належним чином зв'язок, штаб 12 Армії не мав його навіть з командуванням фронту, а положення корпусів визначалося за допомогою повітряного спостереження [7, k.16; 26, с.214–215].

Найважливішими були дії на лівому фланзі 13 стрілецького корпусу 12 Армії, який 18 вересня переправився вбрід через Дністер на південь від Устечка, а 23 тб зайняла Коломию. Наступного дня солдати Червоної Армії ввійшли до Станіслава, Галича й Калуша. Від ранку 20 вересня тактичні з'єднання 13 стрілецького корпусу продовжували наступ із метою знищення польських сил та внеможливлення евакуації до Румунії чи Угорщини. 72 стрілецька дивізія переслідувала польські війська в напрямку Долини й до кінця дня дійшла до р. Стрий [4, k.14–19].

Для врегулювання питань, пов'язаних із відступом Вермахту за демаркаційну лінію 21 вересня в Москві було підписано німецько-радянський протокол про переміщення військ обох армій. Згідно з ним Червона Армія мала розпочати подальше пересування на захід 23 вересня, а днем раніше мав початися відступ Вермахту, щоб 27 вересня перейти на західний берег Сяну під Перемишлем, а через два дні – під Сяноком і на південь від нього [19, kl.8067998–999; 23, с.227–228]. 23 вересня 12 Армія відновила марш на захід, однак мусила затриматися вже через 10 км, оскільки німці не встигли евакуюватися з Дрогобича [25, с.176]. У наступні дні продовжувалося прийняття територій, як передавалися німцями. Ці безкровні здобутки перервалися 27 вересня. Цього дня відбулася битва під Владиполем між Операційною Групою Кавалерії бриг. ген. В.Андерса та, які тепер це знаємо з недавно відкритих радянських документів, 34 кавалерійською дивізією, танковим полком 32 кавалерійської дивізії і 3 танковим батальйоном 26 танкової бригади 4 кавалерійського корпусу. З огляду на перевагу противника, стомленість польських солдатів та відсутність артилерійської амуніції битва завершилася розгромом і розпорошенням польської кавалерії. Нечисленні офіцери й солдати на чолі з ген. В.Андерсом невеликими групами почали прориватися до угорського кордону. Через кілька днів поранений ген. В.Андерс попав до радянського полону [6, k.23; 30, с.348; 38, с.91–96].

28 вересня передові відділи 6 Армії Українського Фронту вийшли на берег Сяну від Улянова до Перемишля та ввійшли до залишеного німцями Перемишля. Після оволодіння містом росіяни зобов'язалися забезпечувати постачання до німецької частини Перемишля електричної енергії та відбудувати знищений водогін. Тоді ж лінії Сяну досягнули передові частини 12 Армії [8, k.27; 9, kl.8068130].

Агресія Радянського Союзу перекреслила плани польської сторони щодо продовження опору на румунському плацдармі та змусила польські державні власті евакуюватися до Румунії через міст на Черемоші в Кутах уночі із 17 на 18 вересня. Головне Командування Польського Війська не використало існуючих можливостей створення опору за допомогою сил, які були в розпорядженні полку КОП "Чортків", групи "Дністер" та резервних частин. Можна було пришвидшити прибуття на румунський плацдарм 10 моторизованої кавалерійської бригади, яка здобула великий досвід на німецькому фронті, та зміцнити її 21 танковим батальйоном. Ці нечисленні сили могли ненадовго затримати противника та, використовуючи переваги місцевості й рідку сітку доріг, знищивши мости на численних подільських ріках, затримати його просування. Зокрема не використано шансу знищення повітряними ударами 13 стрілецького корпусу під час його невдало організованої цілодобової переправи через Дністер 18 вересня.

Рішення, прийняті 17 вересня 1939 р. верховними державними властями за участю маршала Е.Ридза-Сміглого під час двох нарад об 11.30 та о 16.30, були предметом контроверсійних оці-

нок істориків. Безсумнівно, рішення про перехід президентом і урядом румунського кордону було слушним, оскільки запобігло взяттю їх до радянської неволі та реальній загрозі перервання правової тяглості існування польської держави. Однак, як випливає з аналізу джерел, воно могло бути виконане на одну чи дві доби пізніше.

Натомість маршал Е.Ридз-Сміглий символізував збройний опір Польщі і ним керував, незважаючи на відомі труднощі з утриманням зв'язку з підпорядкованими арміями, тому його виїзд до Румунії вже в ніч із 17 на 18 вересня слід оцінити як передчасний. Маршал міг залишитися в прикордонних Кутах принаймі до 20 вересня з метою командування діями, стримуючими просування Червоної Армії, та керування евакуацією власних частин. Безсумнівно, це мало б велике моральне значення для країни, яка боролася, та пропагандистське значення для закордону.

Переклад із польської мови Миколи Ґеника.

1. Depesza z Moskwy od płk. dypl. S.Brzeszczyńskiego. Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. Generała Sikorskiego (AIPiMGS), sygn.A.II.19/18.
2. Depesza z Moskwy od płk. dypl. S.Brzeszczyńskiego. AIPiMGS, sygn.A.II.12/22;
3. Depesza z Leningradu od kier. Plac. PŁ–16/9. AIPiMGS, sygn.A.II.16/21.
4. Dziennik działań bojowych 13 KS, rozpoczęty 12.09.1939, skończony 13.10.1939; Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojskowe (dalej: RPAW), sygn.35084–1–43, k.7–8.
5. Książka działań bojowych Armii "Południe", PDN WIH AON, Kol. Aleks., sygn.T.311, r.236, kl.137–140.
6. Meldunek bojowy dowódcy Południowej Grupy Operacyjnej, nr 014, Drohobycz, PDN WIH AON, sygn.VI/1/10, t.6, k.23.
7. Meldunek dowódcy 12 Armii komandarma Tiuleniewa, RPAW, sygn.35084–1–5, k.16.
8. Meldunek operacyjny nr 17 6 Armii, Janów, PDN WIH AON, sygn.VI/1/10, t.6, k.27.
9. Meldunek ppłk. R. von Heygendorfa, PDN WIH AON, Kol. Aleks., sygn.T.312, r.478, kl.8068130.
10. Meldunek ppłk. dypl. J.Kowalewskiego, AIPiMGS, sygn.A.II.27/40.
11. Meldunek wywiadowczy nr 14/37.
12. Mjr dypl. W.Słonimski, Uwagi o pracy referatu polityczno-gospodarczego w Samodzielnym Referacie "Rosja", AIPiMGS, sygn.B.I.6i, k.61–71.
13.Notatka ppłk. dypl. J.Kowalewskiego, br. daty, AIPiMGS, sygn.A.II.27/40.
14. Opis działań bojowych 25 Korpusu Pancernego, Pracownia Dokumentacji Naukowej Wojskowego Instytutu Historycznego Akademii Obrony Narodowej (PDN WIH AON), sygn.VI/1/10, t.2.
15. Ośrodek Przechowywania Zbiorów Historyczno-Dokumentacyjnych (Moskwa), sygn.462–1–90, k.85–99.
16. Relacja gen. bryg. G.Paszkiewicza, AIPiMGS, sygn.B.I.60/A, k.28–29.
17. Relacja mjr. J.Łuckiego, Paryż 8.12.1939, AIPiMGS, sygn.B.I.105/c, k.5.
18. Rozkaz nr 21 14 Armii, PDN WIH AON, Kol. Aleks., sygn.T.312, r.477, kl.806718–20.
19. Rozkaz OKH, PDN WIH AON, Kol. Aleks., t.312, r.477, kl.8067998–999.
20. Sprawozdanie ppłk. O.Giedroycia, AIPiMGS, sygn.B. I. B, k.545–546.
21. Załącznik do zeszytu ewidencyjnego ppłk. dypl. S.Mayera, AIPiMGS, sygn.B. I. 6 g, k.107–128.
22. Dalecki R. Armia "Karpaty" w wojnie obronnej 1939 r. – Rzeszów, 1989. – S.388.
23. Dyrektywa nr 29 dowodcy Południowej Grupy (Armijnej) do współdziałania z wojskami niemieckimi, 22.09.1939, godz.21.00, w: Wybór dokumentów do agresji 17.09.1939 r., cz.IV, s.227–228.
24. Dyrektywa Rady Wojennej Frontu Ukraińskiego // Katyń. Dokumenty zbrodni. – Warszawa, 1995. – T.1. Jeńcy niewypowiedzianej wojny, sierpień 1939 – marzec 1940 / Red. W.Materski, B.Woszczyński. – S.87.
25. Dziennik działań bojowych Kijowskiego Specjalnego Okręgu Wojskowego // WPH. – 1993. – №2. – S.172–173.
26. Dziennik działań bojowych Południowej Grupy (Armijnej) // Wojskowy Przegląd Historyczny (dalej: WPH). – 1993. – №4. – S.212.
27. Grzelak Cz. Kresy w czerwieni. Agresja Związku Sowieckiego na Polskę w 1939 r. – Warszawa, 1998. – S.28.
28. Grzelak Cz., Jaczyński S. Dyrektywy sowieckiej agresji na Polskę we wrześniu 1939 roku // Mazowieckie Studia Humanistyczne. – Łowicz, 1996. – №1. – S.220–222.
29. Kornat M. Polska 1939 roku wobec paktu Ribbentrop–Mołotow. – Warszawa, 2002.
30. Koszutski S. Ostatnie godziny Nowogrodzkiej Brygady Kawalerii we wrześniu 1939 r. // Prz. Kaw. i Br. Panc. – 1976. – №84. – S.348.
31. List W. Baśkiewicza do J.Jaklicza z 2.09.1967 r. // Wrzesień 1939 na Kresach Wschodnich w relacjach / Oprac. Cz.Grzelak. – Warszawa, 1999. – S.359.
32. Magnuski J., Kołomijec M. Czerwony Blitzkrieg. Wrzesień 1939. Sowieckie wojska pancerne w Polsce. – Warszawa, 1994. – S.5.
33. Prochwicz J. Korpus Ochrony Pogranicza w przededniu wojny, cz.II // WPH. – 1994. – №4. – S.13.
34. Raport mjr. dypl. H.Piątkowskiego // Przegląd Kawalerii i Broni Pancernej. – 1987. – №126. – S.1–13; PSZ. – T.I. – Cz.IV. – S.589–590.
35. Rozkaz bojowy nr 02 dowódcy Kamieniecko-Podolskiej Grupy // Wybór dokumentów do agresji 17.09.1939 r. – Cz.IV. – S.222–223.

36. Rozmowy linią bezpośrednią komkora R.P.Chmielnickiego z komandarmem I rangi S.K.Timoszenką // WPH. – 1993. – №1. – S.197–198.
37. Rozpoznanie zagrożenia Rzeczypospolitej ze strony ZSRR – relacja mjr. dypl. Rafała L.Protassowickiego / Przyg. do druku W.Włodarkiewicz // Przegląd Historyczno-Wojskowy. – 2001. – №2. – S.84–85.
38. Schweizer L. Wojna bez legendy. – Kircaldy, 1943. – S.91–96.
39. Włodarkiewicz W. Obrona Lwowa 1939. – Warszawa, 1996. – S.85.
40. Włodarkiewicz W. Ostatnie dni II Rzeczypospolitej – ewakuacja Wojska Polskiego do Rumunii i na Węgry we wrześniu 1939 roku // Przegląd Humanistyczny. – 1997. – №3. – S.159–170.
41. Włodarkiewicz W. Przedmoście rumuńskie 1939. – Warszawa, 2001. – S.102–104.
42. Włodarkiewicz W. Radzieckie zagrozenie Rzeczypospolitej w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych. – Warszawa, 2001. – S.195–214.

W.WLODARKYEWICH

MILITARY-POLITICAL ASPECTS OF THE USSR ATTACK ON POLAND IN 1939

The international relations of the end of 1930th were characterized by unstability the display of what became the Ribbentrop-Molotov pact about the division of spheres of influence in the Central-Eastern Europe. The soviet leaders during interwar period produced the image of the external enemy and increased the war potential. The invasion of Germany against Poland caused the aggression of USSR, under the pretext of independence of the Ukrainian population. The defence plans of Poland and war activities in the East Galicia are being analysed and specifically on the so-called 'Romanian base'.

Key words: *Poland, international relations, East Galicia, military policy, international conflict, aggression.*

УДК 94 (5): 327 "19-20"
ББК Т3 (53) 6

Павло Кушнір

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ В 40-Х РОКАХ XX СТОЛІТТЯ: ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ СИРІЙСЬКОЇ ТА ЛІВАНСЬКОЇ КРИЗ

У статті розглядається низка питань, пов'язаних з історією врегулювання конфліктів на Близькому Сході в період розпаду колоніальної системи. Особлива увага приділяється проблемі подолання військово-політичних криз у Сирії та Лівані. Автор робить спробу визначити історичну й політичну роль кожного з основних учасників близькосхідного врегулювання.

Ключові слова: *Близький Схід, Сирія, Ліван, військово-політичні конфлікти, миротворча діяльність, міжнародна політика.*

Поряд із вирішенням військово-політичних криз у Південно-Східній Азії, в Африці, Латинській Америці й Східній Європі миротворча політика другої половини XX століття набула найбільшої гостроти й суперечливості саме на Близькому Сході. Особливої актуальності це різноманіття проблем близькосхідного регіону набуло в період розв'язання сирійської та ліванської криз у 40-х роках XX століття. Аналіз причин виникнення цих криз, політична позиція основних їх учасників, а також історична сутність процесу врегулювання військово-політичних конфліктів, якими супроводжувалися кризи в регіоні, перебувають у центрі уваги даного дослідження.

Протягом усієї Другої світової війни Близький Схід постійно був у полі уваги міжнародних кіл. Головними дійовими особами цього періоду були Англія, Франція і США. Характеризуючи політику світових держав відносно Близького Сходу, О.Е.Туганова відзначила, що "в ході другої світової війни ... боротьба на Близькому та Середньому Сході велася не тільки між Німеччиною та Італією, з одного боку, та Англією, Францією і США – з іншого, але також між американськими, англійськими й французькими імперіалістами" [1]. Результатом цього стало, з одного боку, наростання національно-визвольних рухів, а з іншого – виникнення регіональних механізмів підтримки безпеки.

© П.Кушнір